List 41. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 7. oktobra 1868.

Gospodarske stvari.

O reji in strežbi domače živine.

Ker je prišel čas, da se začnó pitati prešiči, naj gospodarjem in gospodinjam našim damo nekoliko poduka o reji in strežbi njihovi.

Prasci ostanejo 6 do 8 tednov pri materi, in se počasi odstavljajo po tem, ko so se navadili jesti. Mleko, kruh, močnik itd. so njih prva jed; in že odstavljeni tudi nekaj časa take rečí večkrat na dan dobivajo, da bolj rastejo, potlej pa zelenjavo in trje rečí.

Gorkota je prascem posebno potrebna, ker še odraščeni mraz težko trpé; toraj morajo dobro nastlano posteljo imeti, kjer se vkup vležejo, da se grejejo. To jim je pred odstavo še bolj potrebno.

Kakor vsaka žival, najbolj pa mlada, dobrega zraka potrebuje, tako tudi prasci. Toraj je treba, da je snažno v hlevu in v koritu, ker prasci za ležišče suh in snažen kraj ljubijo in v mokrem ne zaspé. Tudi sprehoda in zunanje paše jim je treba, da zdravi ostanejo in rastejo.

Odstavljeni prasci potrebujejo, kakor vse mlade živali, večkratne in boljše paše mimo starih, da brž in bolj rastejo. Bolj odraščeni pa se redé, kakor stari, ali domá ali pa zunaj na paši, ali pa na obojem. Dokler jih ne pitamo, je dosti, če jih tako redimo, da ne shujšajo, ker so silno požrešni, jedó, kar je, in jih je lahko rediti. 5. del piče v primeri z njih živo težo jim je takrat zadosti.

Pri svinjski reji pa je treba sledeča vodila pred očmí imeti:

Če svinje domá redimo, ne smejo biti vedno zaprte v svinjaku, ampak pri hlevu bodi ograjen prostor, da se včasih sprehajajo. Tudi je dobro, ako se včasih kopljejo.

Odstavljeni prasci naj imajo poseben hlev, naj so ločeni od matere, da jo pozabijo.

Hlev in korita naj so snažna, in vès hlev bodi enmalo zvikšan od tal, in tako narejen, da se mokrota oceja, da ne bode živina v mlaki. Toraj naj se tudi vsaki dan nastilja, najboljše z listjem, da ležé na suhem in na gorkem. Snažnost je tudi prešičem silno potrebna.

Dá se jim jésti siratke, mleka v pomijih z otrobi in obrezki, in vmes kakošno korenstvo itd. To se jim daje vsaki dan zjutraj, opoldne in zvečer, vmes pa tudi še kaka zelenjava, salata, detelja itd. Ravno tako se jim daje trikrat jesti, če tudi na pašo gredó, in opoldne in zvečer domú pridejo.

Če se jim gorka jéd daje, ne sme nikoli vroča biti, ker bi jim zelo škodovala.

Če so svinje v gozdih v žiru ali na planinah, ali sicer po velicih dobrih spašnjah tako, da več mesecev domú ne pridejo, dobro je skrbeti, da se zvečer v kakošno ograjo zapró, da se ne zgubé, in če je moč, da v listji in na suhem ležé.

Ker so svinje grozno požrešne, se ne smejo domá nikoli spred očí pustiti, da v škodo ne zaidejo, ali pa v hišo ne pridejo in morebiti kakega majhnega otroka ne ogrizejo, kar se je že večkrat zgodilo.

Pozimi naj bodo hlevi s kakošno rečjo, slamo, sirkovno, koruzovno, trstovino itd. zapaženi, da sever in burja hleva ne premrazita, kar svinjem hudo dene; ampak da so na gorkem, in dajo se jim po trikrat na dan pomije s siratko, olupki, in kaka repa ali drugo korenstvo vmes. Žita pa rejenim svinjam dajati je potrata in zguba.

Da presice, ktere so breje in proti koncu zime ali v začetku pomladi mlade imajo, več in krepkejšega živeža potrebujejo, nas pamet učí.

Koliko svinj naj redí gospodar? Toliko, kolikor jih prerediti more, in za kolikor mu dobiček kaže. Veliki posestniki morejo več živali rediti; majhni posestniki naj je toliko redé, kolikor jim je brez škode mogoče. Dobiček je zadnji in pravi namen živinoreji.

Če imamo majhne prasce in se dobro plača jih že od matere prodati, prodajmo jih. Tri, štiri tedne stari so dobri za mizo. Take je mati vpitala.

Če hočemo pa odraščene s svojim prizadevanjem spitati, dobro je prej presoditi: koliko popolnoma vpitanih za boh potrebujemo in jih vpitati zamoremo; potlej pa preumeti, kaj se lože in bolj prodá; boh ali na pol vpitano svinje? Včasi je gotoviši dobiček, svinje na pol vpitati, ker na pol pitanje trpí najmanj tretji del manj časa in je toraj manj nevarnosti, in navadno hitrejša in gotoviša prodaja.

Vse zdrave svinje mlade in stare se dajo na pol ali popolnoma vpitati. Lišpave svinje niso zdrave in se ne dajo dobro vpitati. Vendar navadno mladiče le na pol pitajo, stare pa popolnoma ali „na boh.“ Čez tri leta staro svinje ima trje mesó in ni več dobro na pol vpitano.

Mrjasca in presico je treba prej kopiti (rezati), predno se pitata, ker se sicer ne dasta prav vpitati, in mrjasec ima neprijetno, smrdljivo mesó in boh.

Če se svinje na dobri paši v gozdih, v žiru ali kjer bodi pasejo, večidel se že na pol vpitajo ali pa še bolj, in se za peršute precej lahko iz paše prodajo; če jih pa hočemo za boh obrniti, treba jih je domá z žitom ali drugo dobro rejo dognati.

Kadar svinje domá pitati začnemo, jih v hlev zapremo in bolj poredkim iz hleva izpuščamo. Po enega ali dva v en hlev denemo. Dobro nastlano in malo mračno bodi v hlevu, da rajši ležijo in se bolj debelijo.

Od začetka dobé pitanci bolj redko in slabejšo jéd; počasi pa gostejšo, in proti zadnjemu najboljšo, ter zrnje, korúzo ali kaj druzega. Če se jim korenstvo daje, mora obloda bolj moknata biti, in dovolj je morajo dobivati. Petkrat na dan jim pokladati, imajo dosti.

Prvih šest ali sedem tednov zelo in veliko jedó, potlej pa manj, in na zadnje celó malo. Na pol se vpitajo v 8 do 12 tednih, popolnoma v 15 do 18 tednih.

Nekteri s sirovim pitajo, nekteri pa s kuhanim. Kuhano je tečniše in taka jéd bolj v mesó in mast gré. Zrnje pa se prej kak dan namoči, da je tečniše. Vroča kuha je svinjem škodljiva.

Če bi se primerilo, da bi se z nerodnostjo kako svinje zapitalo, ga je treba en dan ali še več postiti.

Pitati se dajo svinje vsaki čas leta; vendar je od sv. Mihela najbolji čas za to, ker imamo tačas že več zrelih rečí, ki jih najlože in z največim dobičkom za pitanje porabimo, in pa ker tudi mi imamo od takrat že več časa.

Prve tedne se pitanje svinjem najbolj pozná; takrat rastejo in se širijo, pozneje gré to bolj počasi.

Če hočemo vedeti, koliko dobička se pripita, je treba svinje pred pitanjem stehtati, in spet potlej, ko je dopitano, in se bo preumelo, koliko da je zdaj teže, in koliko je vredno, kar se je za pitanje porabilo, in koliko da pravi dobiček znese.

O zemljiščinem davku na Kranjskem.

Poročilo v deželnem zboru.

Iz računskega poročila deželnega odbora je razvidno, da sklep, ki ga je storil deželni zbor v seji od 28. decembra 1866. leta, kako naj bi se naši deželi preobloženje z gruntnim davkom enakomerno zmanjšalo, ni imel zaželenega vspeha. Visoko c. k. finančno ministerstvo ni pritrdilo ne prošnji, da bi se gruntnega davka ordinarium odmeril na podlagi od 12% namesto 16% katastralskega čistega prihodka, ne da bi se od zdanjega ordinariuma odbilo 150.000 gold., in se to posamesnim davka plačnikom odpisalo v primeri, kakor je naša dežela proti drugim preobložena.

Visoko ministerstvo se opira zastran prvega na ta razlog, da Njih Veličanstvo, ko je izdalo sklep od 31. decembra 1864. leta, ni imelo namena, odpustiti davek po nekem stanovitnem percentu; a zastran druzega, da bi 150.000 gold. odbiti bilo preveč, a razen tega, da bi nove precenitve treba bilo, ko bi se hotelo izvedeti, koliko je vsak posamesni plačnik v primeri preobložen, al ravno te ogniti se bil je namen, ki ga je imel sklep slavnega zbora. Visoko ministerstvo tedaj izrekuje, da ne more odstopiti od svojega dozdanjega ravnanja, kterega se je držalo pri izvrševanju najvišega sklepa od 31. decembra 1864. leta tem mènj, ker se je kataster že pregledovati začel za uravnavo gruntnega davka.

Odbor je sicer prepričan, da način, kakor se je do zdaj izvrševal najviši sklep od 31. decembra 1864. leta ni pravi; da so razlogi, ki so prineseni zastran tega v sejah deželnega zbora od 1. februarja in 28. decembra 1866. leta, skozi resnični in neovrženi; in da bi se tudi proti razlogom, iz kterih visoko ministerstvo sklepu sl. zbora od 28. decembra 1866. leta ni hotelo pritrditi, marsikaj dalo ugovarjati, vendar meni, da zdaj, ko se je pregled od katastra že djansko pričel, in ko imamo ministersko predlogo zastran uravnave gruntnega davka, ki se precej v ti sesiji državnemu zboru stori, že v rokah, prejšnjega sklepa ne kaže ponavljati, ker pač ni nobenega upanja, da bi visoko ministerstvo prošnjo, ktero je že dvakrat odbilo, v sedanjih okoliščinah uslišati hotelo.

Deželi kranjski ostaja tedaj le ena pridobitev, to je velikodušni sklep Njih Veličanstva od 31. decembra 1864. leta. Te pridobitve se moramo trdno držati, ter neprenehoma prositi in zahtevati, da se dobrota, ki je po tem najvišjem sklepu došla deželi, v svojem celem obsegu, brez krajšanja in trganja uresniči.

Ali žalibog! mi smo morali še v vsaki sesiji tožbo slišati, da c. k. organi naše dežele ne ravnajo po blagodušnem namenu Njih Veličanstva, — da omenjenega Najvišega sklepa ne spolnujejo. Tudi odbor ne more drugače, ko ponavljati to tožbo, in spet konstatirati, da se niti 1866. niti 1867. leta ni po Najvišjem sklepu ravnalo.

Znano je, da je Njih Veličanstvo s tem sklepom privolilo, da se smejo v krajih, z gruntnim davkom preobloženih, dolžni davki celoma ali deloma ne le posamesnim gruntnim posestnikom, ampak tudi celim občinam in okrajem odpisati.

Znano je tudi, da je visoko c. kr. finančno ministerstvo, kakor priča dopis c. k. deželnega predsedstva od 24. julija 1866. leta št. 2004, izreklo, da je preobloženje stanovitni (stabilni) moment, ter da se ima znesek, za kterega je kak posestnik preobložen, že v začetku leta izločiti, in konec leta vsikakor, brez obzira na druge okoliščine, za odpis nasvetovati.

Znano je naposled, da se je za 1865. leto za odpis nasvetovalo zavolj preobloženja in slabe letine 111.319 gold. 20½ kr., in samo zavolj preobloženja 3397 gold. 8½ kr., in da je visoko ministerstvo po tem nasvetu odpis tudi privolilo.

Vendar je podoba, da se že za 1866. leto ni več oziralo na preobloženje, ampak samo na slabo letino, in kar se je za to leto za odpis nasvetovalo in privolilo, bilo je 126.124 gold. 20 kr. zavolj slabe letine, in 687 gold. 19 kr. zato, ker se ni moglo izterjati.

Za lansko leto pa, kakor je slišati iz čisto zanesljivih ust, finančna direkcija ljubljanska ni hotela čisto nič za odpis nasvetovati, in to zato ne, ker je bila po njeni misli lansko leto dobra letina, in še le potem, ko so c. k. kantonski predstojniki od več straní priganjali in pritiskali, se je zvidelo c. k. finančni direkciji vprašati c. kr. finančnega ministerstva: ali bi nasvetovala kaj za odpis ali ne. Še le tedaj, ko je od ministerstva prišla zapoved, je izdala c. k. finančna direkcija ukaze do c. k. kantonskih gospósk in c. kr. davkarij, naj se skažejo zaostanki od 1867. leta in napravijo izkazi, ki jih je potreba, da se dotični nasveti storé. Tako se še le zdaj, konec 1868. leta, priprave delajo, kaj naj bi se za 1867. leto odpisalo.

Iz tega je pa očitno, da se c. k. finančna direkcija ljubljanska ne ozira več na tiste, ki so preobloženi, ampak samo še na slabe letine, in da tako v nemar pušča: a) Najviši sklep od 31. decembra 1864. leta, kteri jasno ukazuje, da naj se odpisuje tistim, ki so preobloženi; b) ukazu c. k. finančnega ministerstva, naznanjenem po c. k. predsedstvu 24. julija 1866. leta, št. 2004, ki izrekuje preobloženje za stabilni moment, ter veleva, da se ima znesek, za kterega je kdo preobložen, že precej v začetku leta od predpisanega davka izločiti, in konec leta vsikakor za odpis nasvetovati.

Ako je tedaj jasno in dokazano in tudi od c. kr. ministerstva pripoznano, da je kranjska dežela z gruntnim davkom preobložena, — ako je c. kr. finančna direkcija ljubljanska že sama za 1865. leto precejšnje zneske zavolj preobloženja za odpis nasvetovala in je bil odpis tudi privoljen, potlej se pač po vsi pravici praša: zakaj in po kteri pravici c. kr. finančna direkcija prezira okoliščino (moment) preobloženja;

zakaj ni dala izločiti tiste zneske od preobloženja, ki so po izkazih od 1865. leta že znani, in zakaj teh zneskov za 1866. in 1867. leto ni za odpis svetovala?

To je sicer znano, da gospod finančne direkcije voditelj noče pripoznati, da bi bila naša dežela z gruntnim davkom preobložena, in da je po brošurah in časnikih skušal nasprotno dokazati; al prašanje je to: ima li on pravico, svojo voljo postavljati na mesto Najvišega sklepa in jasnega ministerskega ukaza, in ubozemu ljudstvu kratiti, kar mu je Njih Veličanstva milost velikodušno podelila? — Pa tudi nektere c. k. kantonske gosposke niso storile svoje dolžnosti. Tako se za 1866. leto kočevskemu in ribniškemu okraju ni čisto nič, in laškemu samo 104 gold. 74 kr. odpisalo, čeravno je sploh znano, da spadajo ti okraji med najsiromašneje. Radoliškemu okraju se je za 1866. leto samo 243 gld., in Kranjskogorskemu samo 24 gld. 56 kr. odpisalo, čeravno je tudi znano, da so bili ljudje teh krajev zadnja leta v taki stiski, da so domovino zapuščali in se v Ameriko selili.

Tako ne sme dalje trpeti. Dobrota, po Njih Veličanstvu deželi podeljena, ne sme zavisna biti od dobre volje posamesnih uradnikov, ampak naj pride popolnoma in enakomerno v del vsem, kterem je po Najvišem sklepu namenjena. Za trdno se je nadjati, da bode c. kr. deželne vlade predsedstvo, pod ktero so zdaj tako finančne, kakor politiške oblasti naše dežele postavljene, ostro na to gledalo, da se Najviša volja in dotični ministerski ukazi na tanko dopolnijo.

Odbor tedaj svetuje:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Slavno c. kr. deželne vlade predsedstvo se prosi, naj blagovoli skrbeti, da bodo tako c. kr. finančna direkcija, kakor c. k. politiške okrajne gosposke Najviši sklep od 31. decembra 1864. leta in visokega c. kr. finančnega ministerstva ukaz, naznanjeni po c. kr. deželne vlade predsedstvu od 24. julija 1866. l., št 2004, na tanko in po vseh okrajih enako spolnovale, ter nasvete, koliko in komu se ima kaj odpisati, konec vsacega leta, in to pred ko mogoče, predlagale.

Gospodarska novica.

Premije za olepšanje vasi.

Ogersko ministerstvo bode razpisalo premije (darílo) takim soseskam na kmetih, ktere vas olepšajo, zlasti pota in kolovoze široke in kolikor je mogoče, na ravnost naredijo, poleg potov, kjer koli je mogoče, drevesa zasadijo, gnojnišča zadej za hleve skrita naredijo, za dobre vodnjake, stezé in mostove skrbijo in sploh si v vsem za red in snažnost prizadevajo.

Ta misel je hvale vredna, in če tudi je posebno Ogre treba pripraviti v to, da si snažijo vasí, popravljajo ceste itd., vendar bi tudi pri nas take premije imele dober vspeh, kajti tudi pri nas je treba poprav. In če druzega ne, saj naša gnojnišča so večidel ne le nečedno, marveč tudi prav neumno napravljena.

Politične stvari.

Govor poslanca Hermana

v deželnem zboru štirskem proti adresi.

(Konec.)

Pokorščino so tirjali v državnem zboru a ne svetov. Kdor je temu ugovarjal, kdor je hotel s protestom iti v državni zbor, tega so zavrnili; umetno stvorjeni večini deželnega zbora českega in moravskega ste brez pravne podlage; ko je državni zbor brez Čehov razsojeval o českem državnem pravu in o Češki grešil je proti ustavnemu načelu: Nil de nobis sine nobis. Upor češki ni nepostaven.

Namestu da bi se bil pogajal s centralisti in federalisti, ki so želeli državino enoto, in si tako pridobil zaveznikov tikraj Litve, pričel je g. Beust enostransko dogovore z Ogri, ki so ga rabili na svojo korist, in da bi se mu nespametno, prehiteno ter nedržavniško pomirje potrdilo, sklical je zbor ljudskih zastopnikov, ki so si bili pa ravno tako malo svesti svoje dolžnosti ohraniti Avstrijo kakor g. Beust, ki so se odrekli pravici, da sme njihov glas ravno toliko veljati kakor ogerski, ki so privolili, da so se naše javne zadeve na troje razdelile in so sprejeli prisiljeno stanje in javno pogodbo, ktera je dala Ogrom ves hasek, nam vso škodo.

Gospôda moja, o politični strani te pogodbe in o razcepljenji države v dva kosa ne govorim, nasledki se bodo že sami kazali; pritožujemo se zarad lahkomišljenosti, s ktero je državni zbor naše narodno-gospodarske interese predal preslabemu dvalističnemu gospodarstvu, pritožujemo se o financijelni pogodbi, ktero bomo morali mi plačati z državnim bankerotom, povekšanimi davki in deficitom. Če premislimo, kako bogato je Ogerska z zemljišči obdarovana, koliko menj davkov plačuje, kako hitro se zdaj prevaža, moramo sprevideti, da se naše kmetijstvo z ogerskim ne more kosati, da mora toraj naš kmet priti na nič.

In za vsa ta bremena, g. m., za raztrganje državino smo dobili civilni zakon, emancipacijo židov, in lečno jed skrpanih osnovnih postav doktrinarne vrednosti, abstraktne, raztegljive stavke, kakor na priliko „pred postavo so vsi enaki“ — „uradnije so vsem odprte“ — „lastninsko, hišno pravo, osebna svoboda, pismena tajnost se ne sme skruniti“ — samo pravice, ki so nam nekoliko že v drugih postavah zagotovljene, nekoliko pa se v vsaki količkaj pošteni državi same ob sebi umejo. (Smeh.)

Mi smo dobili pravico prošnje podajati, a dejansko le za one, ki hočejo slavo peti novi eri, njenim stvoriteljem in podpornikom; mi smo dobili tiskovno svobodo, ki pa dejansko le za nemško-centralistične zabavljive časnike veljá, kteri prav po živinsko proti Slovanom divjajo. (Živahno ugovarjanje in sikanje.)

Dobili smo pravico zborovati, vendar se federalisti te pravice ne smejo posluževati; dobili smo porotne sodbe na papirji, postavo o odgovornosti ministrov — sedanje ministerstvo pa naj federalistom še tako neusmiljeno na prste stopa, nemška stranka ga ne bo nikdar zatožila — ločilo se je pravosodje od uprave, a brez znamenite koristi za ljudstvo, ker je ostal stari birokratični red; dobili smo organizacijo brez dovoljenja deželnega zbora in jaz trdim, da morebiti še pri nobeni poprejšnjih organizacij ni protekcija, nepotizem in narodna strast toliko moči imela, kakor pri zadnji. (Nemir na levi, na desni klici: Prav dobro.) Dobili smo ustavo, ktera zapadno polovico države zopet izroča slaboglasni centralizaciji; ustavo, ki zahteva, da bi se kronovine in dežele s svojimi pravicami in tradicijami pogubile v vsiljeni državni snovi, ustavo, ki je suhoparen prepis onega izvirnika, ki je na domačih tleh pokazal svojo puhlost. Naše deželne zadeve, uprava, pravosodje, bogočastje in poduk centralizuje se na Dunaji, kamor se staka vsa popačenost (klici: To je preveč, dolg nemir.)

Gospôda moja, izmed nemške večine državnega zbora smo dobili nemško ministerstvo strogo po pravilih svoje stranke urejeno — kaj iz tega izvira, je očividno.

Dobili smo §. 19. državnih osnovnih postav — da se ga Bog usmili! Dvajset let sèm se v Avstriji nihče več ne drzne ravnopravnost vseh narodov v teoriji za-

metovati; ali dejansko je vse ostalo, kakor je bilo. Vse tožbe, vse prošnje, vse pritožbe se razgubé po zamolklih prostorih upravnih. — Kdo pazi, da bi se narodna ravnopravnost izvrševala. Morebiti tisti, kterim je ravnopravnost potrebna? Ne! Oni, ki sami trdé, da so njeni nasprotniki; a tudi najbolje postave ne koristijo, če uradniki najniži in najviši ne spoštujejo in ne ljubijo naroda, za kterega so postave. S paragrafom 19. le opoziciji usta mašé, in srditeje kakor le kedaj se kaže staro germanizujoče divjanje samo da v ustavni obliki, in ako si pregledamo vse, kar smo najnovejši čas doživeli, zdi se nam, kakor da bi se naravnost na to delalo, da bi se vse slovanstvo pokončalo. (Nemir.) Še zmirom gospoduje tujstvo v šolah, in Slovenec se tu svojemu narodu izneveruje, da ga potem morejo rabiti proti lastnemu rodu (nemir, ugovor); še zmirom gospoduje tujstvo po uradih, dasiravno bi ne trebalo druzega nego ministerskega ukaza, da bi uradniki uradovali v jeziku tistega naroda, čegar kruh jedó; in s pomočjo raznarodene birokracije se sili tujstvo v srenjo, v okrajni zastop, v deželni zbor in tu svojo sodbo dela o slovenskem narodu, narodnjaka pa povsodi v kot stavijo. Ljudski jezik so speháli, da je ostal samo še po vaséh, kjer se ne more razvijati, in ravnopraven je le še slovenski goldinar, s kterim se davek plačuje. Gospôda moja, tujec je pri nas vsemogočen, v svoji lastni hiši je Slovenec le hlapec, a tujec njegov gospod. Narodovo truplo je razkosano, osamljeni si prizadevajo narodni poslanci v posamesnih deželnih zborih, v tej osamljenosti pa so brez moči.

Gospoda moja, više deželne oblastnije, kakor je videti slabo umevajo slovenski narod in nas narodnih poslancev tù tudi nočete razumeti. (Smeh.) Zastonj je, da tù sedimo; v tem deželnem zboru ne bomo slovenski poslanci nikdar nič dosegli. Vsled nemškega liberalizma so Slovenci brez zastopnika v deželnem odboru, dasiravno jih je $^2/_5$ vseh deželnih prebivalcev.

Gospoda moja, temu zlu se ne pride popred v okom, predno se Slovenci ne ločijo od Vas in se ne združijo vsi v eno celoto. Dá, ločiti se morajo in potem združiti v eno narodno in politično individualiteto. (Dolg smeh.)

Vsaka reč le nekoliko časa trpí. Deželni zbor bo potem tem vspešneje deloval; prepiri in ovajevanje bo nehalo, uprava bo loža in ceneja. Taka prenaredba je živa potreba za Slovence kakor za Nemce; dokler se nam ne prizná naša narodna individualiteta, dokler nimamo odločene svoje dežele, kar nam bo individualnost varovalo, dokler ne obveljá naš jezik, dokler smo brez narodne uprave, ktera bo prirojeno krepost ljudsko razvijala, toliko časa je za nas ravnopravnost prazna pena. (Klici: za nas!) Dá! za nas!

Pričeta liberalna sistema narodne ravnopravnosti ne more dati, niti jej je ravnopravnost po volji, ker je ona nasprotna načelom te sisteme, ktera tirjajo izključljivo nadvlado enega plemena; ta sistema ne more narodom miru in sloge niti dati niti ju hoteti. Sloga, ki stojí na enaki pravici za vse, bila bi konec te sisteme, ktera se mora le z onimi sredstvi obdržati, ktera so jo mogočo storila, z razdvojenjem in silo.

Sedanja liberalna sistema ne more državi olajšati težkih bremen: ona potrebuje stoječe vojske, da ž njo kroti nezadovoljene narode (nemir, oho), ona se ne more birokraciji odpovedati, birokracija je njena najkrepkejša podpora vzlasti v slovanskih deželah.

Sedanja liberalna sistema ne more trpeti svobodnega tiska, ako noče sama sebi jame kopati; ona ne more dovoliti avtonomije, kajti avtonomija in centralizacija ste si podobni kakor noč in dan. Gospôda moja, vladajoča sistema je toliko kakor zaukazovati in služiti; prvo ni liberalno, drugo svobodo izključuje. Liberalna sistema, kakoršna zdaj vlada, je pokazala, da je goljufiva, vso svojo svobodo mora sama uničiti. Le resnično omikani, nravni, domoljubni možje naj bi vladati smeli. „Po njihovem sadu jih bote spoznali.“ Ozrite se okolo sebe, g. m. Povsodi upor, povsodi strupena nezadovoljnost, povsodi razdraženost — samo nasledki žaljene pravice. Na drugi strani sila in žuganje, kakor da bi bila ljudstva samo zarad sedanje ustave na svetu. Povsodi se povzdigujejo značaji, kterih ne moremo boljšim prištevati; boljši in blageji morajo odstopati in molčati in demoralizacija napreduje. Čutila za vladajočo hišo so se ohladila, vera v Avstrijo je zbežala, ljudstva sama pa propadajo bolj in bolj v siromaščino, ker jim je odvzeta edina nravna zaslomba, vera na pravičnost svoje vlade.

Veča in veča bojazen se mora lotiti vsacega avstrijskega domoljuba videčega tako počenjanje; poprašuje se: Ali ni nikogar več, ki bi se postavil na narodno podlago?

Gospôda moja, mi se obračamo od vsega, kar nam je pridobila nova era, za nas nima ustava in parlamentarično ministerstvo nikakoršne pravne veljave (oho, živi ugovori), mi se obračamo od liberalizma obstoječega v frazah, od liberalizma doktrinarnega, kteri bistvo in poroštvo svobode išče v ustavnih papirjih in osnovnih pravicah; mi se obračamo od liberalizma, ki se je rodil iz narodnega zatiranja in ščuvanja, in se samo s temi sredstvi tudi obdržati more.

Avstrije ne more vrediti samo politična svoboda, naj bi se še tako obilna pripoznala; najprvo se mora zadovoliti narodnim željam in tirjatvam. Tega je pa pričakovati le v federalistično vrejeni državi. Avstrijske razmere so take, da stojí politična svoboda v drugi, narodna svoboda v prvi vrsti (živo ugovarjanje). Gospôda moja, avstrijskim narodom je ljubši vladin absolutizem, kakor absolutizem kterega druzega naroda; Slovan noče le fizično životariti, kakor živina, nego se hoče tudi politično in narodno razvijati, in gotovo niso prenapete tirjatve slovanskih narodov, kterih večno prošenje je v svetovni zgodovini zapisano; samo to tirjajo, kar drugi narodi že dolgo imajo in uživajo.

Gospôda moja, vsaktera centralizujoča poskušnja bo nezadovoljnost v državi množila, in narode v tuja naročja gonila. Avstrija se more vrediti le na podlagi starih deželnih pravic po skupnem delovanji med deželnimi zbori in krono. Vse obotavljanje, gospôda moja, je brezvspešno; preštejte sami sebe in preštejte druge. Vlada in narodi si prizadevajo in potrošajo svoje najbolje moči v mejusobni borbi, preštejte se in čem bolj slovanski živelj odrivate, tem teže postaja stanje Nemcev, in kakor ste Vi nekdaj klicali: Vrnimo se, pobotajmo se z Ogri; tako kličemo zdaj mi: Vrnite se, pobotajte se s Čehi, pobotajte se z vsemi narodi!

Po „Slov. Narod.“

Slovstvene stvari.

Tudi nekaj o slovensko-nemškem slovarju.

V poslednjem listu „Novic“ sem čital nasvet, naj se v slovensko-nemškem slovarju vsaki slovenski besedi dodá tudi latinski pomen, da bi benečanski Slovenci s pomočjo italijanščine laglje slovenske besede razumeli. A ta nasvet se meni ne zdi dober. Kdor latinščino in italijanščino ume, dobro vé, da ni vsegdar lahko iz latinščine najti pravega italijanskega pomena, kajti večina besedí je taka, da ves drug pomen

v teh dveh jezicih ima. I kaj bi potem iz tega sledilo nego pomota? Razun druzih ovir bi iz tega tudi za slovaropisca izhajala ta velika sitnost, da bi slovar triglot postal in vendar v tem ne bi se razun duhovščine nobenemu vstreglo.

Živo pa nam je potreba tudi slovensko-italijanskega slovara; s tem bi se namreč onim Slovencem vstreglo in tudi našim italijanskim uradnikom, ki med Slovenci, posebno na Primorskem, svoje službe opravljajo. Dandanes namreč naš narod od vseh svojih uradnikov tirja, naj se slovenščine učé. Nemci to lahko storijo, a od Lahov to tirjati je težavnejše, ker potrebnih pripomočkov gledé italijanščine še nimamo. Poznam pa nekega mladega gospoda, ki, ves vnet za blagor našega milega naroda, že več časa gradivo za italijano-slovenski slovar nabira, in nadjati se je, da prej nego mnogo časa pričakovani ljubljanski slovar beli dan zagleda, svoje delo dovrši. Nadjati se je pa tudi, da sl. slovenska Matica svoje pomočí ob svojem času ne odreče temu delu.

V Tominu 3. oktobra 1868. C.

Prošnja.

Podpisano vredništvo se obrača še enkrat s srčno prošnjo do vseh domorodcev in dijaške mladine, da blagovolijo, kar so nam še na dolgu ostali, vsaj do 15. novembra t. l. v g. J. Blaznikovo tiskarnico v Ljubljano poslati; za vsacega posamesnega je le malo, za nas vendar prevelik znesek, da ga sami ne zmoremo. Pri tej priložnosti opominjamo tudi naših starších dolžnikov z resno besedo njihovih dolžnosti.

Vredništvo „slov. Glasnika.“

SUZE
znancah i prijateljah
na grobovih Velečastne gospode

Mata Jurinca, kanonika i **Andra Marota** *) kaplana,

oba rodjena Kastavca

preminuvša meseca septembra 1868.

Tam u šumi vèrh planine,
Dva se k nebu dižu bora,
Nit oluje, nit vihrine,
Nit ista munja spora
Nekerši jih s' neba zgora.

Al' v korenju borah tijuh,
Koji grizu, koren strižu,
Gnezdo cèrvah, kletih dvijuh,
Što do vèrha ćak već sizu
Uništeči bore grizu.

Vèrsac zgriznuv cèrvci borah,
Jedan sada, drugi pada,
Sunce tamni, tamni zora,
Al' eto jih oba sada
Jedan, drugi v večnih nada.

To je bore slavska mati
Porodila, odgojila,
Pa joj dati, pomoć slati
Mate, Andro, sinka mila
Do smèrti su sadila.

Ljubit veru, dom i cara
Njim bě dělo njim načelo,
Što je runo, puno žarah
A i dělo, s' kojeg vrělo
Proiztiče svih dobarah.

Nije tuge, suzah nije
Ali duša, sèrce kuša
Sažaljenje da odkrije,
Te Vam plete věnac ružah
Nakićenih těkom suzah.

Život rajskoj domovini,
Daj Vam Bože kô sve može;
Jer ste věrni domu věri
I caru kô ti znadeš Bože
Sa životne bili kože.

Dopisi.

Novomesto 27. sept. = Danes zvečer bila je v tukajšnji čitalnici beseda. Predstavljala se je znana igra Miroslava Vilharja „Filozof“ po gospojici Idi baronesi Schweiger-jevi in gospojici Malici Durini-jevi, in pa gospodih Alojzu Gorencu in Ivanu Dularu, kteri vsi so svoje naloge prav izvrstno rešili. Vrh te igre se je tudi deklamovala znana Prešernova poezija „Nova pisarija“ in sicer vrlo dobro od zgorej imenovanega gosp. Gorenca in gosp. Jožefa Kutil-a; po besedi bil je ples, in tako je večer prav prijeten bil.

Iz Košanske doline na Notranjskem 18. sept. J. V. — Izvedite, drage „Novice“, da naša letošnja letina je veliko slabejša mimo lanske. Sprva je sicer vse prav lepo kazalo, al pozneje nam je nemila suša vse tako stisnila, da smo sená in žita prav malo pridelali. Zelje so nam, kakor v več krajih, grde gosenice, kterih je bilo na milijone po zelnikih, do čistega požrle; krompir pa je bil črv zeló poškodoval, zdaj pa še sila gnjije; sadja je prav malo; grozdje nam je tam pa tam toča potolkla, sicer pa je vendar lepo in že skoraj zrelo. Ni čuda, da so naši kmetje v skrbi, od česa da bodo živeli. — Pa zadosti o tem. Prav veselo je slišati, kako se naša reč slovenska med ljudstvom širi; al pri naši okrajni uradniji moramo žalibog z obupnim srcem reči, da še zmiraj stara trma po starem kopitu vlada, in da nas še vedno z nemškimi „šriftami“ pitajo.

Iz Poddrage na Ipavskem. *(Velika beseda in poddraški fantje.)* Program poslednje čitalnične besede se je, kakor se reči sme, v veliko zadovoljnost zvrševal. Le pripetila se je ovi večer nevšečnost, ktera je gospôdo, ktera je blagovolila počastiti nas s svojo nazočnostjo ta večer, utegnila žaliti, in kako bi tudi ne? Al naj častitim gostom v tolažbo povemo to, da so bili ovi poredneži le hlapčoni, ki so se dali ali po kaki obljubi ali kakor koli podšuntati, da so kakor divjaki razsajali. Naj prejmejo gotovo plačilo za svojo neotesanost! Drugi poddraški fantje se niso udeležili grde sirovosti, bili so deloma pri besedi nazoči, deloma so mirili omenjenih 9 divjakov. Častite goste, ki so nas v tolikem številu počastiti blagovolili, lepo prosimo, naj pozabijo ono nezgodo in naj se ne strašijo obiskati nas drugo pot. Porok smo jim, da se kaj tacega ne bode ponovilo, in da pošteni naši fantje sami bojo skrbeli, da se ne oskrunja čast naši vasí. Zato pa tudi izrekamo srčno željo, da vrli naši mladenči vsi stopijo v čitalnico. Podajmo si roke, in omikujmo se drug druzega, da bode svet o nas le dobro govoriti mogel. Sicer pa tudi to priznavamo, da bi se oni še rajši vpisali v naše društvo, ko bi le imeli kakega pevovodja in buditelja do ubranega petja, da ne bi trebalo za vsako veselico od Poncija do Pilata tavati in si — pri tolikih domačih fantih — po tujih vaséh pevcev beračiti. Milo petje požlahnuje srce, zato je po pravici pel slavni nemški pevec: Kjer pesmi slišiš, ondi ostani, — hudobni ljudje ne pojó!

Čitalnični udje.

Iz Planine 2. oktobra. — Dopisún v „Tagbl.“ od 30. u. m. oglasil se je zopet; al še bolj ko prvikrat naletel je zdaj, kajti reva gotovo ne ume slovensko, ko je tako preobrnil dopis v „Novicah“, kakor ciganka žakelj. Mogoče je pa tudi, da je storil to v svojem fanatičnem vnetji, kvasiti laží in dražiti svet. V kratkem mu odgovorim le to, da dopisovalec v „Novicah“ ni „Landkaplan“ in da nikdo ni nabiral udov po trgu za čitalnico, da mu bo pa omenjena oseba morebiti jako hvaležna za čast, da jo stavi med prve „Honoratiore.“ Od prve do zadnje vrstice je tedaj vse laž; celi dopis ni druzega ko iz laži sestavljena sanjarija, ki jo ponuja lačnim nemškutarjem. Ubogi „Tagblatt“, ki že zdaj po blatu smrdiš, kmalu bodeš počil laží, ako jih še dalje nabiraš v svojo mavho. Prostoslav.

Iz Šmartna pri Cerkljah 28. sept. R—n. — V sredo 23. t. m. je razsajal pri nas tako hud vihar, da

*) Andre Maroti, tudi dobro znan dopisnik „Novicam.“

se spominja le malokdo enacega. Drevje je lomil in sèm ter tjè premetaval, da je bilo groza. Vse je bežalo. Ljudje so dobro zapahovali hišna vrata, iskaje varnega zavetja v pohištvu; al tudi tu jih je nadlegovala viharna sila. Ene hiše streho je odnesel vihar in jo raztresel na vse vetre. — Ajda je zeló polegla, naželo se je bo veliko, samo zrnja bo bolj pičlo.

Iz Vipave 3. okt. — „Tagblatt", kteremu poglavno načelo je to, da kakor gad pika po duhovščini kranjski, je prinesel unidan tudi iz našega kraja dopis, v kterem je le edino to resnica, da je Ž. otrok umrl, vse drugo pa, kar se tiče žuganja za plačilo itd., je grda laž. Iz gotovega vira morem povedati, da ženi ni nihče za plačilo naprej žugal in da tudi solda ni naprej plačala. Dva dni po pogrebu je prinesla njena hči 70 sold. plačat, al gospod denarja še v roke ni prejel; ker je perica, se jej je dalo iz usmiljenja perilo prati, in dobivala je še povrh 1 goldinar. To je faktum, ki se bo dal ob svojem času tudi s prisego pritrditi. Kar se pa tiče „velikega plačila", ni nikakoršna skrivnost, da štola znaša duhovnemu 70 soldov, pevcu 35, cerkovniku 90, za kadilo 12 soldov, tedaj vse skupaj 2 gold. 7 soldov. Mrtvaški list od otroka je prišel v farovž ob poli osmih zvečer in drugi dan so pokopali otroka. Bravši nesramno laž v „Tagblattu" se je vprašala žena, je li morebiti h komu šla denarne pomoči prosit za pogrebščino? Na to je prav plašno odgovorila, da je šla okoli gospôde, in je povedala, kje je bila. Da pa je šla beračit, tega nikakor ni duhovščina kriva, kajti hodila je okoli, predno je še z duhovnim gospodom le besedico o pogrebu govorila. In da je Žontovka „s solzami v očéh" prosila od hiše do hiše, rad verjame vsak, kdor jo pozná, kako zna. Tudi je lahko mogoče, da je ad captandam benevolentiam tù ali tù ali tam tudi miloščine prosila, rekši, da drugače otroka ne bodo pokopali. Je pa vsega tega duhovščina kriva, ker o tem nič vedela ni, in zarad pogrebščine pred pogrebom še nikjer besede ni bilo? Pa kaj je „Tagblatt-u" za to mar, da le kaj „škandala" prinese po principu svojem „calumniare audacter, semper aliquid haeret." Mi pa ga za zdaj le prislovice opominjamo, ki se velí: „vrč nosi vodo, da se mu uhó odbije" ali da „Tagblattovci" razumejo: „der Krug geht so lange" itd. itd....

Iz Ljubljane. *(Iz deželnega zbora.)* Predno nadaljujemo popis zborovih sej, imamo dodati iz seje 17., da je poslanec Ravnikar prvikrat prišel v zbor in predpisano obljubo storil. V ravno tej seji je bil predlog deželnega odbora, da se na šneperski grajščini na Notranjskem napravi deželna niža gozdnarska šola (glej 40. list „Novic"), enoglasno potrjen.

V 18. seji je dr. Costa v imenu deželnega odbora poročal o mnogih prenaredbah volilnega reda pri volitvi deželnih poslancev na Kranjskem, ki so bile deželnemu zboru v pretres in sklep predložene v 6 postavah. Na prvi pogled se vidi tem predlogom, da nameravajo 1861. leta odločeni volilni red tako spremeniti, da se volilcem zlajša volitev, — da v njem vlada pravílo prave ustavne svobode, in se vsem velikim posestnikom, kteri brez vojskine priklade od svojega posestva plačujejo leto in dan najmanj 100 gold. zemljiščinega davka, pravica dá v skupini „velikih posestnikov" voliti, čeravno njih posestvo ni vpisano v „bukve gosposkinih zemljišč" (Landtafel), ampak le v navadne „gruntne bukve". Dr. Costa, ki je z velikim trudom in temeljito vednostjo izdelal te predloge, je v sporočilu na drobno naštel, da v „gospôske zemljiščine bukve" zapisani posestniki plačujejo skupaj na leto brez priklad 54.000 gold. davka, tedaj le $^1/_{14}$ del celega zneska (750.000 gold.), ki ga kranjska dežela plačuje, in vendar število poslancev, ki jih ti gospodje pošiljajo v deželni zbor, znaša skor tretji del vseh poslancev. To ni pravična razmera, zakaj zraven teh 217 v „landtafel" vpisanih posestnikov, je še 66 posestnikov, ki tudi čez 100 gold. zemljiščinega davka plačujejo, pa so vpisani v navadne gruntne bukve. — Za volitev meščanov in tržanov so bile drugačne skupine nasvetovane in tudi sprejete, namreč te-le: Ljubljana voli za-se, — Idrija za-se, — Postojna, Vrhnika, Lož, Planina, Senožeče in Cerknica volijo skupaj v Postojni, — Kranj, Loka, Tržič, Radolica, Kamnik, Železnike in Kropa volijo skupaj v Kranji, — Kočevje, Ribnica in Sodrašica volijo skupaj v Kočevji. Kar pa se tiče kmetiških občin, delajo občine vsacega politiškega kantona (okraja) za-se svoj volilni okraj, tacih kantonov je zdaj 11, tedaj naj so volitve za te občine v Ljubljani, Kamniku, Kranji, Radoljci, Postojni, Logacu (Planini), Novomestu, Krškem, Litiji, Kočevji, Črnomlji. — Viharne so bile razprave o teh in še drugih premembah volilnega reda, kterih so se udeležili cesarski namestnik, potem pa baron Apfaltern, pl. Kaltenegger, Kromer, Zavinšek, grof Thurn iz zborove manjščine, iz večine pa dr. Toman, Svetec, dr. Prevec in poročevalec dr. Costa. Najhuja borba od strani manjščine je bila zato, da bi véliki posestniki ostali, kakor so dozdaj bili, sami za-se, — da bi Tržič ostal volilni okraj, kakor je zdaj bil, da so Kamničanje in Radoljčani morali v podnožje Ljubelja potovati, — in da bi se Kočevju ne mešala Sodrašica. Al vsi razlogi, s kterimi sta se borila posebno Apfaltern in Kromer, niso obveljali proti tehtnim dokazom Costovim, Tomanovim, Svetčevim in Prevčevim. Sprejeto je bilo vse, kakor je sporočilo nasvetovalo. (Po priliki prinesó „Novice" veče govore). — V tej seji je naznanil dr. Costa še to, da nasvet, kterega zahteva c. kr. finančno ministerstvo zarad prenaredbe zemljiščinega in hišnega davka, je že izdelan in da pride kmalu sporočilo v deželni zbor.

V 19. seji je grof Barbo v imenu finančnega odbora poročal zarad deželnih uradnikov, zdravnikov, muzealnega kustoza itd. in njihove plače. Predlogi so večidel vsi obveljali v tem, da se plača za zdaj ne povikša, sicer pa, da se ustanovi nova služba koncipista (z 800 gld.) in ingrosista (s 500 gld.); namesti diurnistov sme deželni odbor v službo jemati praktikante, ki se v prisego vzamejo in 180 gld. letne plače dobivajo; službina leta se jim štejejo. — Dr. Costa poroča potem o ustanovi deželne blagajnice in načrtu začasne službine inštrukcije; vse se je sprejelo brez razgovora, — ravno tako se tudi proračuni zemljedelskega zaloga za 1868. in 1869. leto in končni račun zaloga za zemljiščino odvezo od 1867. leta izročijo finančnemu odboru. Dalje zagovarja dr. Costa svoj predlog, kteri meri na to, da se poslanci oprostijo opravilstva zapisnikarskega in da kak deželni uradnik bode zapisnikar v zborovih sejah. (Predlog izročen ustavnemu odboru in po njem odobren, je obveljal tudi v 22. seji zborovi.)

Po vsem tem je prišel vladin predlog o nadzoru šolskem (Schulaufsicht) na vrsto. V imenu odbora šolskega je poročal dr. Toman. Šolski odbor je marsikaj prenaredil v vladinem načrtu, rekši, da poduk ki ga dobiva mladina v šolah, mora krepčati in blažiti mladini srce, mora bistriti in jasniti njen duh, mora obsegati vse vednosti, ktere narod potrebuje, da se od dne do dne bolj omikuje ter napreduje v gospodarstvu in blagostanju sploh. Zato je potreba, da vsi, kterim je narodova sreča na srcu, imajo nadzorno pravico, da so vsi ti, in sicer cerkev, učiteljstvo, narod in

država zastopovani v nadzornih svetih, in gledé na vse to na posebne okoliščine naše dežele, nasvetoval je odbor v vladinem načrtu nektere spremembe. Najvažnejše nasvetovanih prememb so te-le: Cerkveni zastopniki v krajnem šolskem svetovalstvu (3. §.) so samostojni dušni pastirje ali njihovi namestniki, to je, ne le fajmoštri, ampak tudi njihova vikarji ali kaplani; toraj teh ne bode treba voliti. — Izpustil se je vladin pristavek o judovskem zastopniku, ker na Kranjskem ni juda; za prihodnje čase pa, če se vendar kteri vseli, ni treba že zdaj skrbeti. V krajni svèt pride tudi učenik krščanskega nauka (katehet) (4. §.), če ima krajni svèt več šol, ima glas najstarejši katehet, drugi so v njem le kot svetovalci. Kazen (6. §.), če kdo ne bi hotel biti ud krajnega sveta, se je od 50—300 gold. znižala na 5—50 gold. Krajni svet se shaja vsake 3 mesece enkrat, ne pa vsaki mesec, kakor je zahtevala vladina predloga. — V okrožni svet (19. §.) naj prideta, ker nimamo drugoverskih šol, dva katoliška duhovna, ktera izvoli knezoškofijski konzistorij, in dva učitelja, ktera izvoli učiteljski zbor. Po vladinem predlogu bi imel biti v Ljubljani mestni župan, drugod pa c. kr. okrajni glavar predsednik okrožnemu svetu; šolski odbor pa je svetoval, da si okrožni svet sam voli predsednika. — Vladin predlog (22. §.) zahteva, da ima vlada potrditi izvoljeni okrožni svèt; šolski odbor pa je svetoval, da se ta volitev vladi le naznani. — Vladni predlog (34. §.) je meril na to, da sta dva deželna odbornika uda deželnega šolskega sveta; šolski odbor pa je predlagal, da deželni zbor pošlje dva poslanca, tako da mu je na voljo dano, ali ju pošlje iz svoje srede, ali ktera druga dva. — Dva učitelja, ki imata biti v deželnem šolskem svetu, imenuje cesar po nasvetu deželnega odbora; vladni predlog pa je bil, da ju nasvetuje c. k. vlada; zato se je vladin zastopnik upiral in deželnemu zboru odrekaval pravico do te spremembe, češ, da gré vladi najviše nadzorstvo v šoli. — Prvi poprime poslanec Dežman besedo. On vidi v odborovih nasvetih spet le in še veče gospodstvo duhovnov v šoli; to pa bi bila grozna nesreča šolstvu. Nove verske postave so bile na Kranjskem z navdušeno zadovoljnostjo sprejete (smeh); vse je glorijo pélo, ko so bile razbite konkordatove verige (smeh). Hvalisa se sicer duhovščina, da je bila velika pomočnica šolam; (to je resnica!) al s to hvalo so se duhovni sami kadili po časnikih (ohó!) Duhovni so premalo podučeni za šolstvo. Ko je kranjska dežela luteranska postajala, so stanovi tujce klicali v deželo in šole; to so bili možaki! Posvetnjak, deželni svetovalec Edling je moral katekizem prestavljati v kranjski jezik. V novejšem času sta le šolski svetovalec Močnik in korar Zavašnik šole povzdignila. Duhovščina le strup narodnega sovraštva cepi v mlada srca. — In tako je bila skor vsaka beseda v Dežmanovih ustih strup proti duhovščini. — Poslanec Svetec ga prvi zavrača, rekši, da žalostni bodo časi, ko ne bode duhovščina skrbela za omiko ljudstva. (Dobro!) Vlada je v okrajni šolski svèt poklicala duhovne vseh vér; ker pa smo na Kranjskem sami katoličani, tedaj smo djali dva katoliška duhovna v to svetovalstvo. Dežman pravi, da duhovščina ni nič prida za šolo storila; al on tega ni dokazal. Duhovni niso bili ovira šolskemu napredku, ampak le vlada. Kdo je postave dajal šolam? Vlada. Kdo je šole snoval? Vlada. Vlada je imenovala učitelje; vlada je odločevala šolske bukve. Ako so tedaj šole slabe, vsega je le vlada kriva. Vlada je v prejšnjih časih naše šole le ponemčevala; za kaj druzega jej ni bila skrb; nemščino so ubozim otrokom vbijali v glavo, ktere so se naposled toliko navzeli, da so slovensko svoje ime čečkali z nemškimi črkami. Dežman pravi, da duhovščina naša ni sposobna za šolstvo — in vendar je tudi njemu učiteljica bila. Kako da se Dežman na vse kriplje upira duhovščini v šolah, birokraciji pa ne? Temu je uganjka lahka: če uradniki hrbet obrnejo Dežmanovi stranki, pa je ta stranka na suhem. (Smeh.) — Dr. pl. Kaltenegger se bojí, da ne bi se po odborovem predlogu vès šolski svèt sestavil iz duhovnov; tega pa ni nameraval državni zbor. — Kromer zagovarja vlado, da ni ona kriva slabega šolskega napredka. Šolske postave so dobre. (Dr. Costa: O, izvrstne!) Le izpeljevale se niso prav. „Neumen kmet, pokoren kmet!“ to je bilo gêslo móž, ki so jih izpeljavali. Duhovščina je imela dozdaj vso oblast v rokah; to ne sme dalje tako biti; sodniške preiskave kažejo divja srca in nepotrpnost v verskih in narodnih rečeh. — Dr. Costa pravi, da Dežman sam ne verjame, kar je govoril o posebnem veselji, s kterim so bile verske postave sprejete; marveč je šla od tod na dunajski državni zbor prošnja z obilnimi podpisi za veljavo konkordata. Liberalci so sicer oni večer hoteli Ljubljano razsvetliti, al nobena noč ni bila tako temna kakor tista. (Smeh.) Morebiti da Dežman ima kakega prijatla med duhovni, težko pa jih ima več kot prstov na roki (smeh). Dr. Costa potem Dežmana podučuje, kaj je „socijalna“ izreja, kaj pa „človeška“; za to nam gré v šolah, a ne za uno. Naša duhovščina je podučena, da vé in zná, kar vedeti mora. Vlada vsako leto hvali za šolstvo zaslužene duhovne; je li to laž ali hlimba? Dežman ni nič dokazal, le besede je vezal; mi pa imamo žive izglede za šolo zasluženih duhovnov med seboj, kterih prsi so kinčane s častnim križem. (Dobro!) Šol za silo imamo res mnogo; al hvala Bogú, da se duhovščini naši smili z davki preobloženi narod in da ona sama podučuje v šolah, kjer soseske ne morejo plačevati učiteljev. Mi nimamo judov, luterancev pa premalo, da bi imeli pravico do krajnega sveta. Skrb za narod naš nas je vodila pri posvetovanji šolskega nadzora. Ako se sprejme naša osnova, dobro bo za šole. — Poslednjo besedo v splošni debati ima še poročevalec dr. Toman, ki pobija Dežmanove ugovore in druge. Mi hočemo ravnopravnost v šoli; če Dežman pravi, da je naš predlog zoper državno postavo, naj to dokaže v specijalni razpravi. Mi nočemo, da bi birokracija gospodovala v šoli. Nikar ne žalite duhovščine naše; ona je izgled marsikteri drugi deželi; ona gojí vero in omiko domá, pa hodi tudi na tuje vero pridigovat in človeštvo omikavat. Danes imenujete rodoljubne naše sinove izdajavce domovine, ker se poganjajo za omiko narodovo, tujce nekdanje, ki so prišli za to v deželo, pa hvalisate dobrotnike. (Pravo!) Naš narod je čisto katolišk, in to je velika čast njegova. Pustite mu sveto vero! (Pravo!) Vsa Avstrija bila bi srečna, ko bi imela le eno vero. Oni, ki so v 16. stoletji luteransko vero učili pri nas, skrbeli so za napredek slovenskega slovstva; današnji neverniki pa hočejo narod naš ponemčiti. Centralizem od 1861. leta je škodoval našim šolam. Drugod nimajo prepirov zarad jezika v šolah; pri nas nam vrivate zmiraj kamna spotike. Nemška politika ni avstrijska politika. Deželni zbor ima pravico o postavodaji deželni. — Ko je bila splošna debata končana, pri špecijalni debati poprime cesarski namestnik besedo in zagovarja vladin predlog. Ko so v špecijalni razpravi govorili še Kromer, Kaltenegger, Dežman in ces. namestnik in jim je odgovarjal dr. Toman, je bila vsa postava o šolskem nadzoru sprejeta po predlogih šolskega odbora in seje konec — popoldne ob 5. uri.

V 20. seji je v imenu šolskega odseka poročal dr. Bleiweis o postavi, kako naj se uresniči ravnopravnost narodna v šolah in uradnijah, in da

se osnuje akademija za pravoznanstvo v Ljubljani. V sporočilu je odbor privzel le še §. 19. osnovne postave in s tem zagovarjal načrt svoj, ki zadeva javne šole, ki so take, ktere zdržuje država, dežela ali občina. — V splošni razpravi poprime cesarski namestnik prvi besedo in razklada vladine misli tako, da je narodna večina govor njegov pozdravila z dobroklicem. — Potem se vzdigne Kromer in na vse kriplje nasprotuje nasvetovani postavi; Kramarič pobija njegove napade in pravi, da on je kmet, in da bolje kot Kromer vé, kaj kmetje hočejo; oni hočejo svoj jezik, a ne ptujega. — Za njim govorí dr. Toman in s krepko besedo brani narodne pravice narodom in avstrijsko zavest Slovencev, ki v veliki Nemčiji vidijo pogubo Avstrije. Iz istega stališča kakor Kromer oznanuje tudi Dežman izveličanje slovenskega naroda v nemški kulturi; ves govor njegov je tako napravljen kakor da bi za Slovenca ne smelo biti narodnih pravic! Take čudne razloge je vlekel na svet kakor jih more vleči advokat, ki zagovarja stvar, o kteri je prepričan, da je zgubljena. Ko sta še dr. Kaltenegger in Zavinšek nasprotovala, vsak po svoje, pa vsi trobili v isti rog, je poprijel poročevalec dr. Bleiweis besedo. Kdor je slišal ravnokar šolski postavi nasprotne, sem ter tje zeló strupene govore — je začel dr. Bleiweis svoj govor — misliti se mora, da ne živimo v ustavni Avstriji, in ker se čujejo taki glasovi iz tako imenovanih „ustavoljubnih“ ust, treba, da nekoliko bolj pogledamo v obličje sedanji ustavi, da vidimo, je li ona kriva tacih govorov, ali da se le napčno tolmači. In ker se je sporočilo odborovo vtopilo na §. 19. dec. ustave, nam je dolžnost, da pri tej priliki očitno povemo, kaj da mislimo o sedanji ustavi, in to tem več, ker po §. 19. deželne ustave imamo tudi pravico, pretresati ustavo državno. Ker bojo „Novice“ drugi pot prinesle ves ta govor, naj povemo zdaj le to, da je govornik se ozrl v dôbo preteklih 20 let, kar si Avstrija ustave dela, kako je delal Schmerling, kako Beust, a nobeden ni dovršil nič tacega, kar bi bilo po volji vsem narodom avstrijskim. Uni je ustrezal Nemcem, ta Magjarom — obá pa sta merila z napčno mero, ker v Avstriji imajo tudi druga kraljestva zgodovinsko pravo, a ne samo Magjari, in tudi drugi narodi morajo imeti narodno pravo, a ne samo Nemci. Večina narodov avstrijskih je tedaj obsodila dvalizem kot nesrečo Avstriji, kajti dvalizem ne krepí Avstrije, ne ugaja večini narodov na tej in uni strani Litave, naklada nam pa velika bremena. Potem je prestopil govornik na pretres decemberske ustave, o kteri ne tají, da ima marsikaj dobrega in svobodnega; al dozdaj ima le lepe principe izrečene, djanske izpeljave o svoboščinah pa še ni. Dalje obžaluje, da mnogim homatijam avstrijskim so se dodale še prav po nepotrebno verske, ktere je nemški liberalizem tirjal. Te verske postave imenuje pravo Pandorino puško, iz ktere, kakor nam gnjusno pisani in ilustrirani napadi na katoliško duhovščino in katoliško cerkev v „Figaro“, „Kikiriki“ in druzih časnikih te baže vsaki dan kažejo, je izletelo vélikih hudičev in malih hudičkov toliko na dan, da se jih vlada sama strašiti mora. Konečno prestopi govornik na združenje vseh Slovencev v eno politično celoto, ktera edina je v stanu varovati in zagotoviti narodno ravnopravnost Slovencem. Potrebo tega združenja dokazuje s tem, kako se Slovencem godí na Štajarskem, Koroškem, Primorskem; povdarja, — da želja po tem združenju traja že od 1848, — da je v političnih in sodniških zadevah že nekoliko bila v preteklih letih, — da bi Avstriji sami na korist bila itd. O vsem tem in druzih govorih drugi pot več, ker današnji list ne more popisati vsega, kar se je godilo do ½ 4 ure popoldne, ko je bila vsa postava po predlogu odborovem in z dodanim nemškim Bajsenfelsom z veliko večino glasov sprejeta.

Idrijska peticija je bila rešena s tem, da šola rudniškega êrara ne spada pod postavo državnih, deželnih ali občinskih šol. Peticija „konstitutionalnega društva“ se je dala društvu nazaj, ker nasprotuje §. 19. osnovne postave.

V 21. seji je Svetec poročal o opravilnem poročilu deželnega odbora. Zarad železnic, o kteri se je dr. Tomanu še posebna hvala izrekla za njegove zasluge, je bilo sklenjeno, deputacijo poslati na Dunaj, ki se zahvali za dovoljenje železnice Njih Veličanstvu; voljeni so bili v to poslanstvo dr. Toman, dr. Wurzbach, Peter Kozler, Fid. Trpinec in dr. Zavinšek. — V tej seji so bili sprejeti predlogi zarad realke, najdenišnice, naprave velikih občin in občinskega zastopa, in predlog zastran odpisa gruntnega davka (glej današnje „Novice“ na 2. strani). Cesarski namestnik je odbijal očitanje finančnih gospósk, ki sta ga ponavljala dr. Toman in Svetec.

V 22. in poslednji seji je bila najvažnejša razprava ta, ki je obravnavala ponudbo c. k. finančnega ministerstva, po kteri se ima kranjski deželi vzeto premoženje povrniti s tem, da se jej dá 700.000 gold. v novih obligacijah. Zbor je sklenil, naj se sprejme ponudba, čeravno je prepičla.

Ko so bila vsa opravila končana, je sklenil predsednik dr. pl. Wurzbach sejo s kratkim govorom in slava-klicem Njih Veličanstvu, ki ga je zbor navdušeno trikrat ponovil. Cesarski namestnik se posloví od deželnega zbora sè zagotovilom, da z veseljem priznava, da je veliko delal in temeljito zvrševal svoja opravila. Veliki posestniki so s 5 glasovi posl. Dežmana izvolili v deželni odbor, iz kterega je Kromer stopil.

Po tem prosi dr. Bleiweis še zadnje besede in govorí blizo tako-le:

Gospôda! Deželni zbor letošnji je na razhodu. Naj mi je dovoljeno, da v slovesnem tem momentu spregovorim zadnjo besedo v imenu večine zborove.

Le malo časa je bilo odločenega zborovanju našemu, — dobrih mesec dni. Vendar ako se ozremo na pretekli ta čas nazaj, vidi se — kar sta priznala tudi prečastita predgovornika — da smo mnogovrstnih in za domovino našo prevažnih rečí mnogo rešili popolnoma, nektere pa dognali tako daleč, da se rešijo v kratkem času. Po takem moremo zadovoljni slovó jemati danes od zbornice deželne, ker nam vest pravi, da smo storili svojo dolžnost.

Res je, da je včasih zeló šumélo, da je hudó šumélo, ko je vsaka stran, stran na levi in desni, iz svojega stališča branila svojo stran, — al gospoda moja na uni strani! vedite, da sveta naloga nam, ki nas je poslal narod slovenski iz kmetov, trgov in mest, bila je nepremakljivo ta, da se borimo za svetinje naroda našega, to je, za svobodo na podlagi narodnosti naše in sv. vere naših očetov.

Konstatirati pa morem resnico, da takrat, kadar je šlo za olajšanje davkovskih bremen, ki tako silno tarejo milo domovino našo, bil je zbor soglasen.

Da je naša stran obravnavala vse rečí v domačem — slovenskem — jeziku, ne mislite, gospôda, da smo Vas s tem hoteli žaliti. Ne! Mi smo z besedo domačo v zbornici deželni le v posest vzeli pravice svojega naroda. To je eno, zakaj da smo zmiraj govorili slovenski. Drug namen naš pa je bil ta, da smo Vam djansko pokazali, da je narodni naš jezik zmožen biti parlamentarni jezik kakor Vaš nemški; — s tem pa smo tudi spričati hoteli, da ni ne sanjarija,

ako zahtevamo, da se naš jezik vpelje v šole in urade, kajti pokazali smo Vam djansko, da je zato popolnoma sposoben.

S tem pa da smo osnovali mnogo postav, niso še postave do dobrega gotove; treba jim je Najviše sankcije.

Zato sè zahvalo prečastitemu cesarskemu gospodu namestniku, da se je ves čas marljivo vdeleževal naših zborov, združujem prošnjo, naj zagovarja osnovane naše postave pri visoki dunajski vladi tako, da jih potrdi Njegovo Veličanstvo. Recite slavni gospod! c. k. ministerstvu, da te postave je osnovala večina zborova, ki v resnici tudi namestuje večino dežele, kajti njej je narod naš, ko je zbor bil 1867. leta razpuščen, skazal zaupanje s tem, da jo je zopet volil. Zdaj ima visoka dunajska vlada priliko lepo, da djansko pokaže, ali res spoštuje avtonomijo deželno, to je, tisto avtonomijo, ki more biti glavni fundament Avstriji zadovoljni, in še le po zadovoljnosti vseh narodov njenih tudi Avstriji močni!

Zahvalujem se pa tudi častitemu gospodu predsedniku našemu, ki je krmilo zborove ladjice tako vodil, da je cela prijadrala do svojega cilja.

Kakor pa je v začetku zbora našega bil prvi klic: slava presvitlemu cesarju! tako naj tudi zdaj, in to tem več, ker ravno jutri obhajamo imendan Njegov, doni isti navdušeni klic: slava Njegovemu Veličanstvu presvitlemu cesarju Frančišku Jožefu!

In slava-klici so doneli po dvorani v slovesnem trenutku, ko so poslanci zadnjikrat za letos zborovali.

In tako je v saboto 3. dne t. m. deželni zbor končal svoje delovanje, ktero je začel 22. avg. t. l. Imel je 22 očitnih sej. Da pa so odbori večidel delati morali na pretrganje, kaže se iz tega, da se je v kratkem tem času rešilo vladnih predlogov 5, predlogov deželnega odbora 60, predlogov posamesnih poslancev 5, peticij (prošenj) 51. In med temi je bilo veliko prav obširnih rečí. Drugi pot bomo imenovali vse te predloge, ki jih je rešil letošnji deželni zbor. —

— *(Odbor kmetijske družbe)* je v poslednji svoji seji med drugim sklenil, da bode družbin občni zbor 24. novembra t. l. Ravnokar se razpošiljajo pozivi do poddružnic, da blagovolijo pripraviti, kar mislijo, da pride v obravnavo občnemu zboru; posebno naj take rečí, o kterih želijo, da pridejo z imenom v program občnega zbora, pošljejo do konca tega meseca odboru v Ljubljano, vsa druga sporočila pa naj pošljejo zadnji čas do 15. novembra t. l., to je: krajše nasvete ali predloge svoje ali svojih udov, imena novih udov, imena tacih kmetov in učiteljev, ki zaslužijo častno sreberno svetinjo za sadje- in murvorejo. Posebno pa so gosp. predstojniki poddružnic in drugi gospodje udje še naprošeni za to, naj ne odlašajo dalje odboru odgovora na pismo od 7. junija t. l. in naj nasvetujejo, kako naj bi se podružnice na novo osnovale. Stvar je zelo važna, in da odbor more prihodnjemu zboru nasvete podati, treba, da vsaj do konca tekočega meseca prejme iz dežele dobrih nasvetov.

— Gosp. dr. Sajevic v Celji ne gré za advokata v Kranj, kamor je od ministra pravosodja imenovan.

— *(Naznanilo iz ljubljanske čitalnice.)* Podučevanje v petji za gospodičine bode v čitalnici vsako sredo in saboto ob 4. uri popoldne; začne se ta šola v saboto 10. dne t. m.; — za gospode pa vsak pondeljek in četrtek ob 8. uri zvečer; začne se pa ta šola v pondeljek 12. dne t. m.

V imenu sl. odbora:
Anton Förster, pevovodja.

— Dramatično društvo je od národne večine deželnega zbora v podporo prejelo 200 gold.

— *(Koncert)* gospoda A. Heidriha, v umetnosti vrednega brata našega čislanega tenorista g. Fr. Grbica, se stavlja v eno vrsto koncertom tega. Napravil nam je v nedeljo s pomočjo gospé A. Pesiakove, gospodičin A. pl. Neugebauer-jeve in E. Mašek-ove, gg. Fr. Grbic-a, Fr. Kuralt-a, V. Valente in moškega zbora čitalničinega res veseli večer. Ugodno je razvijal svoj lepi glas, al tudi vsi drugi omenjeni so vršili izvrstno svoje naloge. V drugem oddelku koncerta se je igrala kratkočasna igra „Črni Peter“, pri kterej smo zopet priliko imeli občudovati naše prve diletante.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Ministerskemu predsedniku knezu Auerspergu še niso našli naslednika, če tudi ga marljivo iščejo. Magjarski listi pišejo, da so ministrovci vkljub vsi hlimbi v tolikih skrbéh, kakor dosedaj še niso bili, kajti upor zoper sedanjo sistemo raste od dné do dné in to v raznih podobah. „Pest. Lloyd“ pravi, da se ministerstvo nekako komično razpušča, vendar se še ne vé, iz kterih elementov se sestavi novo. „Jaz ne imenujem nobenega imena — tako dalje piše — in tudi ne povem, kdo da že misli na advokacijo in kdo na profesuro.“

— Liberalni dunajski časniki se še niso zedinili v tem, kaj naj bi se zgodilo z „upornimi“ škofi. Najljubše bi jim se vé da bilo, da bi vlada vse pozaprla v ječe. Največe hudodelstvo škofov je to, da „civilni“ zakon imenujejo grešno zvezo. Proč z vsem konkordatom, zlasti s XIV. oddelkom, ki škofe brani zoper sodnijo. To je sedaj njihov krik. Glasé se pa tudi nasprotni glasovi; na pr. je „Fremdenblatt“ tako pošten, da je rekel: „Mirnejše se dá spati pri „illojaliteti“ kardinala Schwarzenberga, kakor pri „lojaliteti“ Perceljnovi, Klapkovi in mnogo druzih.“

— Galicija in Česka ste še zmiraj isti deželi, o kterih se sedaj suče vsa notranja politika. Grof Gołuhovski se je iz Beča povrnil v Lvov, toda ne kot c. kr. deželni poglavar, ampak le kot — deželni poslanec. Navdušeno ga je zato na kolodvoru sprejela deputacija deželnega zbora. Rekel je, da mu je žal, da mu ni bilo moč cesarja nagniti, da bi obiskal Galicijo, cesarico je imenoval deželnega angelja varha. Bakljada, namenjena Gołuhovskemu, se je opustila na njegovo prošnjo.

Česko. Iz Prage. Baron Kellersperg je še zmiraj deželni glavar. — Huda razdraženost je bila 4. dné t. m. zvečer v Pragi. Vzrok temu je bila prepoved českega tabora poleg Pankraca, pri kterem se je vendar sešlo 6—8000 ljudí. Nemški kazini in nemškemu gledišču so se pobijala okna itd. Vojaki so mir naredili.

Iz Linca. Deželni zbor je sklenil, da k ženitvam ni treba privoljenja županovega.

Iz Celovca. Deželni zbor je postavo o realki odložil za prihodnjo sesijo.

Štajarsko. V zadnjem listu smo omenili, da so slovenski poslanci v deželnem zboru oddali nad 20 adres, v kterih izrekajo občinski zastopniki, da so vse razmere na slovenskem Štajarskem res take, kakoršne popisujejo slovenski poslanci v svoji 19. septembra 1868. leta v deželnem zboru visoki vladi predloženi interpelaciji, in želje, da se djansko vpelje narodna ravnopravnost v šole in urade ter da se združijo vsi Slovenci v zedinjeno Slovensko. Vedno dohajajo še enake adrese in skoraj je ni seje, v kteri bi jih ne oddali naši poslanci nad 20. Dozdaj se jih je že nad 100 bralo. Poslale so jih sledeče ob-

čine: Vranski trg, Piresce, Gomiljsko, Teharje, sv. Krištof, Topolsko, Skale, sv. Jurij, Griže, Tinje, Laporje, Hostnica, Verhole, Grizanje, Gornja Ložnica, Frauheim, Žavski trg, Pletrovšče, Branoclavsko, Podgradje, Stara cesta, Presika, Ruše, Smolnik, Cerkovca, sv. Peter pri Mariboru, Modraže, Hrastovec, sv. Florjan, Digoše, Mozirje (trg), Jarenina; občine: Verženska, Cvenska, Moravša, Godomerska, Bučkovska, Radoslavska, Kristanska, Panovsko, Cizanjevska, Trnovska, Lahonska, Bratonečka, Savska, Koračka, Št. Lorenc, Lembach, Ješenec, Loka, Morje, Kot, Gornjigrad (trg), Rečice (trg), okrajni odbor gornji-grajski, občina Kokarje, trg Reichenburg, občina Blanca, Bastec, Armesko, Gorica, Anže, Brezje, Senovo, Stolanik, Loka, Waigen, Polička, Ponkve, Pristava, okrajni zastop Šmarje, trg Ljubno, občina Cigelnca, Šmartno, Frajhaim, Vojtina, Smerečno, Osel, Kalše, zgornja in spodnja št. jakobska Dolina, Ploderšice, Št. Janž, sv. Vid na Valdekom, sv. Janž pri Draberci, Otiška, Verhe, Zarazbor, Noršinska in Bolehneška, sv. Pavel pri Bolski, trg Braslovče.

V 17. seji dež. zbora se naznanjajo prošnje slovenskih občin, naj se vpelje slovenski jezik v šole in urade in se družijo slovenske dežele v narodno celoto. Prošnjam je pridjana zaupnica slovenskim poslancem in soglasje z interpelacijo. Sprejme se le z malimi premembami odborov nasvet o postavi za srednje in više šole gledé realk. V teh mora biti učni jezik tudi slovenski, ko bi bila realka na Slovenskem, sicer pa je le prosti učen predmet; obligaten je torej le tedaj, ko bi to stariši izrekoma zahtevali. — V 18. seji naznanja poslanec dr. Prelog interpelacijo zarad ukaza glede ljutomerske šole. Dr. Vošnjak izroča 14 slovenskih adres. Noroča se deželnemu odboru, in daje pooblastilo, naj stopi s sosednimi kronovinami v dogovor, da bi si skupno napravile tri-razredno živino zdravilno šolo, in naj o tem poroča v prihodnji sesiji. Naroči se mu tudi, naj skrbi za to, da se bo v učiteljskih pripravniščih v Gradcu in Mariboru obligatno moralo učiti kmetijstvo in gospodarstvo. — V 19. seji sporoča Waser v imenu peticijskega odbora o slovenskih in nemških adresah. On nasvetuje, da bi se položile na mizo v prostovoljni pregled vsem poslancem. Poslanca Herman in Vošnjak sta se krepko upirala temu predlogu in dokazala, da se po jasnih besedah adres to ne sme zgoditi. Dr. Vošnjak toraj nasvetuje „naj se vse adrese slovenskih trgov in občin, ktere zahtevajo vpeljavo slov. jezika v šole in urade in zedinjeno Slovensko od deželnega zbora predlože visoki vladi, da ona pozve želje in zahteve slovenskega naroda.“ Ker ta predlog ni obveljal, stavi gosp. Herman nasvet, „naj se v nemški jezik prestavijo vse slovenske adrese in še le potem se o njih sklepa.“ Ta predlog sprejme po hudem besedovanji večina deželnega zbora. — Slovenskih adres je bilo zopet oddanih 11. — V 20. seji so slovenski poslanci oddali 21 adres, od kterih (po „Slov. Nar.“) posebno krepko in odločno govore adrese občin Trnovske, Lahonske, Bratonečke, Savske in Kovačke ljutomerskega okraja in adrese občin mariborskega okraja. G. dr. Prelog bere interpelacijo zastran ljutomerske šole in uradovanja. Podpiralo je to interpelacijo vseh 6 slovenskih poslancev. C. k. namestnik bar. Mecsery odgovori, da kar se tiče šol, on ne more te zapovedi ljutomerskega okrajnega glavarstva uničiti, ker je celo postavna (§. 19?) Kar se pa tega tiče, da okrajno glavarstvo slovenske vlogo rešuje nemški, graja c. namestnik to postopanje in obljubi, da se ta krivica odpravi in da se na slovenske vloge tudi slovenski odpiše. — Na to se prične obravnava o meščanskih šolah. Dr. Vošnjak dokaže, da take šole po svoji napravi na nobeno stran ne zadostujejo, ker so nalašč tako osnovane, da učenci iz njih ne morejo stopiti v više šole. G. Herman živo podpira predlog, naj se brez pogoja dovoli Ptujčanom realgimnazij. Deželni zbor pritrdi temu, le poslanec marenberški prof. Oskar Schmid ne. Glasovanje zadnjega je napravilo občno začudenje in smeh. Smešno se je tudi po pravici mnogim zdelo, da ptujsko mesto gotovo zasluži, da se mu dopolni prošnja, ker je strašno „verfassungstreu.“ — V 21. seji je nasvetoval odbor, da se 1000 gld. obrne za prestavo nemškega „Steirischer Volksbote“ v slovenski jezik. Gosp. Lenček dokaže, da je ta list tako slabo vredovan, da ni vreden, da ga kdo bere, in nasvetuje, da se podeljuje ta podpora „Slovenskemu Gospodarju“ v Mariboru. Čeravno sta ta pravičen nasvet krepko podpirala narodnjaka slovenska gg. Herman in Vošnjak, vendar nobeden nemških poslancev ni za-nj glasoval. — Zopet so imeli priliko naši liberalci (?!) se odlikovati s sirovimi napadi na slovenske narodne poslance, ko je dr. Vošnjak dokazal krivico, ktera se po volilnem redu okrajnih zastopov godi kmetu, in konečno nasvetoval, naj preiskuje to deželni odbor in v prihodnji sesiji sporočuje, da se odstranijo te nepravičnosti. Zopet se je oddalo 20 slovenskih adres, ktere strašno šipljejo in bodejo razjarene nasprotnike. — V 22. seji je bila debata o novi šolski postavi. Herman odgovorí krepko Karneriju, ki se je bahal v tej debati, da on vé za prave želje Slovencev, ter pravi med drugim: „Svet se je že davno odvračal od liberalizma, ki se le gojí z zaklanjem narodnosti, obropanjem deželnih pravic in žrenjem škofov in papeža.“ Adres se je oddalo v tej seji 13, v 22. pa 9. Slava narodnim občinam za njih krepko postopanje!

Hrvaško. Iz Zagreba. Hrvaški zbor, v kterem sedé s celó malo izjemko, le privrženci Rauchovi, je hotel poravnavo z Magjari obhajati s slovesno bakljado, — ki pa se je prevrgla v svečanost Jelačičevem spominku. Čeravno so panduri razsvetljavo napovedali, je vendar bilo malo hiš razsvetljenih; bakljado pa so napravili samo najeti ljudje, med njimi mnogi bôsi; večina boljega občinstva pa se je zbrala okoli spomenika Jelačiča bana, kjer se je na klic „k Jelačičevem spominku!“ snidla tudi vsa druga poštena množica, kar je je bilo pri bakljadi. Slava-klici Jelačiću, Strosmajerju, Palackemu, Riegerju itd. so doneli in popevale so se narodne pesmi, med kterimi se je marsikak „pereat“ čul nasprotnikom.

Ogersko. — Po časniku „Szazadunk-u“ tudi ogerski škofje nočejo križem rok držati pri napadih sedanjega liberalizma.

Španско. Punt je popolnoma zmagal; kraljica je bežala v Paris. Kdo vprihodnje posede kraljev prestol, ni še znano.

Turško. — Sultana so hoteli umoriti; vendar so k sreči zarotnike že poprej pozvedeli; mnogo so jih zaperli.

Žitna cena

v Ljubljani 3. oktobra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 60 — banaške 5 fl. 26. — turšice 3 fl. 10. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. 20. — ječmena 2 fl. 80. — prosa 2 fl. —. — ajde 3 fl. 5. — ovsa 1 fl. 70 — Krompir 1 fl. —.

Loterijne srečke:

V Trstu 30. sept. 1868: **46. 75. 38. 42. 13.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 14. oktobra 1868.

Odgovorni vrednik **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.